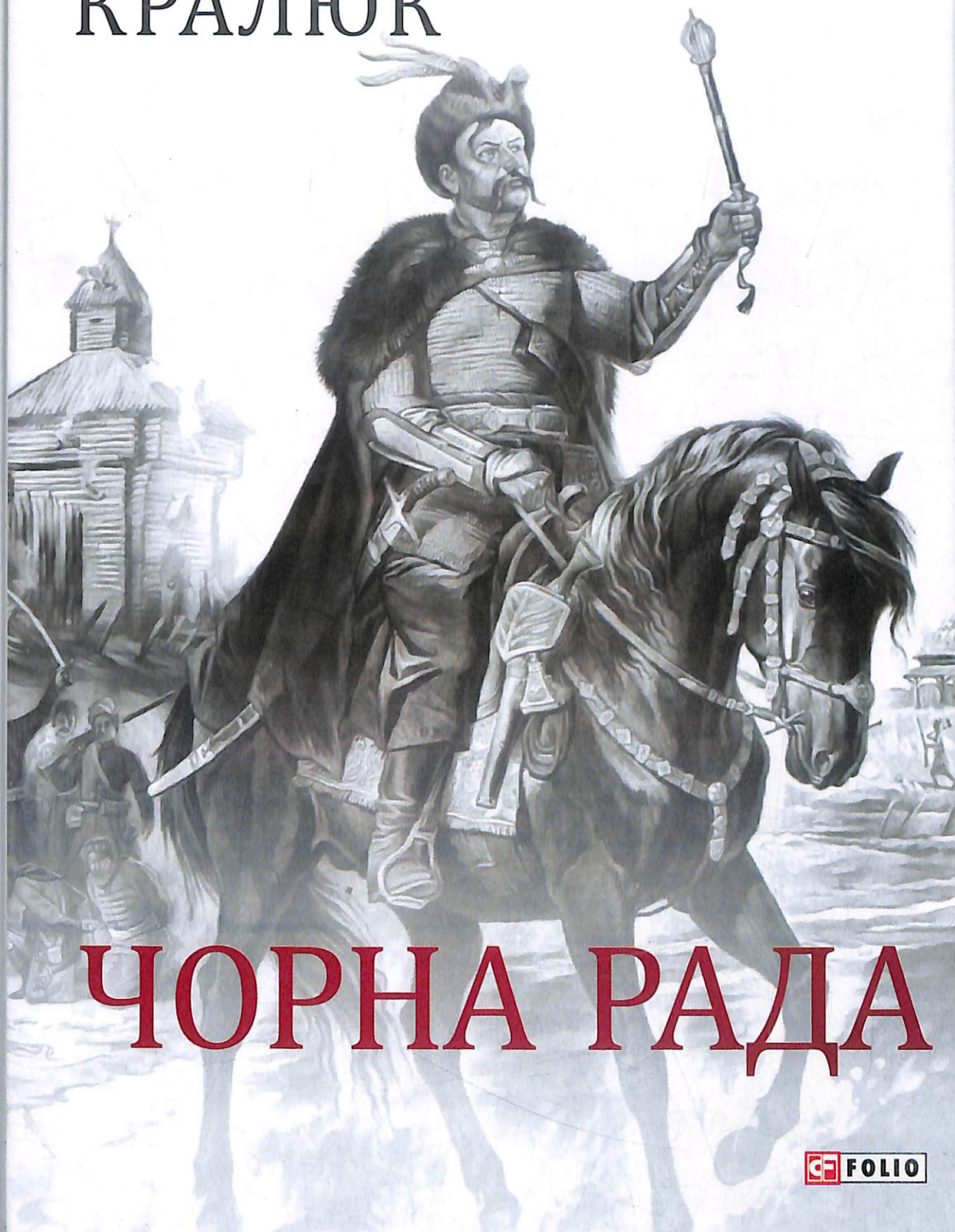

94(6177)
К 78

Петро КРАЛЮК

ЧОРНА РАДА

94(477)
К 78

ВЕЛИКИЙ НАУКОВИЙ ПРОЕКТ

Петро КРАЛЮК

ЧОРНА РАДА

Харків
«ФОЛІО»
2018

УДК 94(477)

К77

Серія «Великий науковий проект»
заснована у 2018 році

Художник-оформлювач
О. А. Гугалова

Крालюк П. М.

К77 Чорна рада / Петро Крालюк; худож.-оформлювач О. А. Гугалова. — Харків: Фоліо, 2018. — 201 с.: іл. — (Великий наук. проект).

ISBN 978-966-03-8087-5

(Великий наук. проект)

ISBN 978-966-03-8330-2

Петро Крालюк (нар. 1958 р.) — доктор філософських наук, професор, голова Вченої ради Національного університету «Острозька академія». Є автором численних робіт з історії культури України, зокрема її філософської думки. Створив власну концепцію історії філософії України, яка різниється від загальноприйнятої. Відомий також своєю історичною публіцистикою на шпальтах газет «День», «Дзеркало тижня» та сайті радіо «Свобода». Його перу належить низка романів і повістей («Шестиднев», «Липар і смерть», «Діоптра», «Віднайдення раю»).

У видавництві «Фоліо» вийшли друком книжки П. Крालюка «Справжній Мазепа», «Козацька міфологія України: творці та епігони», «Богдан Хмельницький: легенда і людина», де він подає дещо незвичний погляд на роль елітарних верств та козацтва в історії України, а також «Ярослав Мудрий», «Півтори тисячі років разом. Спільна історія українців і тюркських народів».

У новій книзі Петра Крालюка розповідається про події, які передували Ніжинській чорній раді 1663 року, а також про її наслідки. Особливо звертається увага на діяльність таких гетьманів і козацьких проводників, як Іван Виговський, Юрій Хмельницький, Яким Сомко та Іван Брюховецький. Автор намагається показати, яку роль відіграла означена подія в контексті козацької революції середини XVII століття. У виданні також розглянуто, як Ніжинська чорна рада знайшла відображення в козацькому літописанні та романі П. Куліша «Чорна рада».

УДК 94(477)

ISBN 978-966-03-8087-5

(Великий наук. проект)

ISBN 978-966-03-8330-2

© П. М. Крालюк, 2018

© О. А. Гугалова, художнє оформлення, 2018

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2018

Передмова

Про Чорну раду, яка відбулася в Ніжині 1663 р., є згадки в підручниках з історії України. Правда, вона трактується як лише один із епізодів серед подій т. зв. національної революції другої половини XVII ст. На цей епізод, як правило, особлива увага не звертається. А даремно...

Не випадково один із батьків українського «національного відродження» XIX ст. Пантелеймон Куліш присвятив згаданій події роман, який так і називається «Чорна рада». Для цього автора, що добре знав історію України, зокрема українського козацтва, той епізод мав велике значення. Водночас Чорна рада 1663 р. для Куліша стала символом українських проблем — не лише з далеких часів другої половини XVII ст., а й з часів пізніших.

«Чорна рада» була першим (!) романом у новочасній українській літературі. Звісно, можна дискутувати щодо того, чи цей твір відповідає канонам романного жанру. Але як би не було — це перший об'ємний прозовий текст, писаний українською мовою. У цьому можна побачити своєрідну символіку — первісток української великої прози був про Ніжинську чорну раду.

Цей твір заслуговує на увагу. І про нього, відповідно, буде вестися окрема мова. Сама ж Ніжинська чорна рада 1663 р. стала важливим моментом подій в Україні в другій половині XVII ст., які зараз у нас трактуються як революція. Ніжинська чорна рада ніби сфокусувала ці революційні події. Водночас вона відобразила тенденції, які були пов'язані зі зміною еліт на українських землях у ранньомодерний період.

Тому цю подію варто розглядати не лише як факт, а в широкому історичному контексті. Це пробував робити Куліш у романі «Чорна рада». Інша річ, що цей розгляд подавався ним у художньо-літературній формі. Хоча, треба віддати належне Кулішеві, в «Чорній раді» є чимало історіософських моментів, які творять «широку панораму» описуваної в творі події.

Автор пропонованої книжки ніби «продовжує справу» Куліша — але в плані науковому. Тут мовиться не лише про саму Ніжинську чорну раду 1663 р., але й про ті суспільні процеси, які передували їй, про події, що були пов'язані з нею. Зрештою, ітиметься і про те, як Чорна рада була трактована у фольклорних творах, козацьких літописах і в Кулішевій «Чорній раді» — творі, який, на нашу думку, так і не отримав належного осмислення.

Зміст

Передмова	3
Дискусія про революцію козацьку	4
Революція та її сценарії	7
Загублений руський світ	18
Велика українська революція	27
Гадяцький договір 1658 року — лебедина пісня поміркованих «козацьких революціонерів»	46
Хмельницький — але не той	79
Козацький «контрреволюціонер»	89
Ніжинська чорна рада: хто переміг, хто програв	101
(Не)щасливий Іван Брюховецький	128
Чи був Іван Брюховецький прототипом Феська Ганжи Андібера?	144
Ніжинська чорна рада: версії самовидців	148
Реалії та міфи Ніжинської чорної ради в Літописі Григорія Грабянки	156
Самійло Величко: «нейтрально» про Ніжинську чорну раду	163
Історичні наративи початку «доби націоналізму» про Ніжинську чорну раду	168
«Чорна рада» Пантелеймона Куліша як твір-попередження?	176
Замість післямови. Чи повториться Чорна рада?	198

Петро Кралюк (нар. 1958 р.) — доктор філософських наук, професор, голова Вченої ради Національного університету «Острозька академія». Є автором численних робіт з історії культури України, зокрема її філософської думки. Створив власну концепцію історії філософії України, яка різниться від загальноприйнятої. Відомий також своєю історичною публіцистикою на шпальтах газет «День», «Дзеркало тижня» та сайті радіо «Свобода». Його перу належить низка романів і повістей («Шестиднев», «Лицар і смерть», «Діоптра», «Віднайдення раю»).

У видавництві «Фоліо» вийшли друком книжки П. Кралюка «Справжній Мазепа», «Козацька міфологія України: творці та епігони», «Богдан Хмельницький: легенда і людина», де він подає дещо незвичний погляд на роль елітарних верств та козацтва в історії України, а також «Ярослав Мудрий», «Півтори тисячі років разом. Спільна історія українців і тюркських народів».

У новій книзі Петра Кралюка розповідається про події, які передували Ніжинській чорній раді 1663 року, а також про її наслідки. Особливо звертається увага на діяльність таких гетьманів і козацьких проводників, як Іван Виговський, Юрій Хмельницький, Яким Сомко та Іван Брюховецький. Автор намагається показати, яку роль відіграла означена подія в контексті козацької революції середини XVII століття. У виданні також розглянуто, як Ніжинська чорна рада знайшла відображення в козацькому літописанні та романі П. Куліша «Чорна рада».